

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મોહમ્મદ અસ્લમ

વિરુદ્ધ

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય

સપ્ટેમ્બર ૨૨, ૧૯૭૬

[ન્યાયમૂર્તિઓ પી. એન. ભગવતી, વી. આર. કિષ્ના ઐયર અને એસ. મુર્તઝા

ફઝલ અલી]

પ્રેક્ટિસ અને પ્રોસિજર-જ્યારે ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ હોય ત્યારે યોગ્ય હકીકતના સહવર્તી તારણો હોવા છતાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા પુરાવાનું ફરીથી મૂલ્યાંકન કરવું યોગ્ય છે.

અપીલકર્તા, જે શાહજહાંપુર જિલ્લાના ગ્રામીણ બ્લોક વિકાસ કાર્યાલયમાં કેશિયર છે, તેને જાહેર નાણાંની ગેરરીતિ કરવા બદલ દોષી ઠેરવવામાં આવ્યો

હતો. બંને અદાલતોએ સહવર્તી તારણ દોર્યું કે તેણે પંચાયત-સચિવને પગાર તરીકે ચૂકવવાનો દાવો કરતી રકમ ખિસ્સામાં મૂકી દીધી હતી.

અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે ઉપરોક્ત ચુકવણી અંગેના રોકડ રજિસ્ટરના વાઉચર અને નિયમિત એન્ટ્રી દ્વારા તેમની સામેના આરોપને ખોટો ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, જેને બ્લોક ડેવલપમેન્ટ ઓફિસર દ્વારા નિશાની કરવામાં આવેલ હતી અને સહી કરવામાં આવેલ હતી અને પુરાવામાં રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

અપીલને મંજૂરી આપતા, અદાલતે

ઠેરવ્યું: (૧) હકીકતના તારણો પર વડી અદાલતના સ્તરે મુકદ્દમાની અંતિમતાના પ્રસ્તાવને આ અદાલત દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે, પરંતુ નિયમને સાબિત કરતા અપવાદો પણ સારી રીતે સ્થાપિત છે. બંને અદાલતો દ્વારા દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે, પરંતુ ન્યાયની નિષ્ફળતા માટે અનુકૂળ કેટલાક ગંભીર પરિબલો આપણને અપવાદ બનાવવા માટે પ્રેરિત કરે છે. રોકડ રજિસ્ટરમાં તે જ દિવસે બી. ડી. ઓ. ની સહી સાથે સમકાલીન પ્રવેશને કારણે આરોપી વાજબી શંકાના લાભ માટે હકદાર છે, જે પછીથી ઇપ્સી ડિક્સિટની વિરુદ્ધમાં છે. [૬૮૯ G, ૬૯૧ H, ૬૯૨ G-H]

(૨) આપણા અવલોકનો વ્હાઈટ કોલર ગુનાઓ પર કેશ વ્યૂહરચના માટે ઉત્પ્રેરક તરીકે કામ કરવા જોઈએ. કાર્યાલયમાં રહેલા લોકો દ્વારા જાહેર ભંડોળના સંચાલનમાં ઘોર બેદરકારી, ગુનાહીત ઇરાદો પણ, દંડાત્મક પરિણામો લાવવી જોઈએ કારણ કે તે ગરીબ જનતાને બમણી ઈજા પહોંચાડે છે. [૬૯૪ જી-એચ]

ફોજદારી અપીલીય હક્કમત: ફોજદારી અપીલ નંબર ૩૧૦/૧૯૭૧.

(ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નંબર ૯૮૬/૬૯ સાથે ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૧૬૮/૬૯માં અલ્હાબાદ વડી અદાલતના તારીખ ૨૩/૦૪/૧૯૭૧ના રોજના ચુકાદા અને આદેશમાંથી વિશેષ પરવાનગી દ્વારા અપીલ.)

અપીલકર્તા તરફે ફ્રેન્ક એન્થની અને યુ. પી. સિંઘ.

સામાવાળા તરફે ઓ. પી. રાણા.

અદાલતનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તી કિષ્ના ઐયર દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

કેટલાક અપવાદો રૂલનો અસ્વીકાર કરે છે. કિસ્સાઓ અસંખ્ય છે જ્યાં હકીકતના તારણો પર વડી અદાલત સ્તરે મુકદ્દમાની અંતિમતાની કહેવતની દરખાસ્તને આ અદાલત દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે, પરંતુ અપવાદો સાબિત કરે છે કે નિયમ પણ સારી રીતે સ્થાપિત છે.

આપણે શરૂઆતમાં જ જણાવવું જોઈએ કે આ કેસ પરંપરાગત કાયદાકીય માળખામાં બંધબેસતું નથી, પરંતુ તેમ છતાં, તેમાં એવી વિચિત્ર લાક્ષણિકતાઓ છે કે આપણી 'અંતિમ' સત્તા કાયદેસર રીતે અમલમાં આવી શકે છે.

ગ્રામીણ બ્લોક વિકાસ કચેરી (શાહજહાંપુર જિલ્લામાં) માં એક નાનો સ્ટોર-કીપર-કમ-કેશિયર પર ઘણી રકમની ગેરરીતિ સાથે રૂ.૫૦૦૦/- નોઆરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો. આરોપો નકારી કાઢવામાં આવ્યા હતા અને બ્લોક ડેવલપમેન્ટ ઓફિસના બોસ તરીકે વાસ્તવિક ગુનેગાર તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હોવાથી, સેશન્સ કોર્ટે બંને પક્ષો તરફથી પુરાવા મેળવ્યા હતા, બ્લોક ડેવલપમેન્ટ ઓફિસર (બીડીઓ, ટૂંકાક્ષરમાં) ની જુબાનીને 'સંપૂર્ણપણે ખોટી અને અવિશ્વસનીય' ગણાવી હતી. આપણી પાસે કહેવા માટે કંઈક હોઈ શકે. જ્યાં જાહેર નાણાં જાહેર સેવકો દ્વારા નિયંત્રિત કરવામાં આવે છે તેવા આર્થિક ગુનાઓમાં 'સ્મોલ ફાય પકડાય છે અને મોટી શાર્ક જાળી તોડે છે' તે અસામાન્ય ઘટના નથી. હાલ પૂરતુ અમે આ નિવેદનથી સંતુષ્ટ છીએ કે તેના

વીસી ના દાયકામાં રહેલો નાના અધિકારી-જે આરોપી હતો-એક સિવાયના તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો અને રૂ. ૫,૧૯૪. ૮૨ ની ગેરરીતિ રૂ. ૫૦/- જેના માટે તેને એક વર્ષની જેલની સજા ફટકારવામાં આવી હતી અને રૂ. ૩૦૦/- દંડ. દોષિત ઠેરવવાની પુષ્ટિ થઈ હતી પરંતુ વડી અદાલત સજામાં ઘટાડો કર્યો હતો.

પીડિત અપીલકર્તા અમારી સમક્ષ વિનંતી કરે છે કે ગેરરીતિ કરવામાં આવેલી એકમાત્ર હયાત વસ્તુ એક સાથે સાબિત થઈ હતી, હકીકતમાં, મૂળભુત ખામીઓની પ્રક્રિયામાં ક્ષતિગ્રસ્ત થઈ ગઈ હતી. અમે એપિસોડનું વર્ણન કરવા માટે ટૂંકમાં આગળ વધીશું અને અસાધારણ લાક્ષણિકતાઓની ટકાઉપણાની તપાસ કરીશું જે ઉત્કૃષ્ટ સિક્વલ તરફ દોરી જાય છે.

બ્લોક-સ્ટરની માળખાગત સુવિધાઓ દ્વારા વિકાસલક્ષી પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા ભારતીય પછાતપણાની કૃષિ વ્યાપકતાને દૂર કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે. જૈતીપુર બ્લોક આવો જ એક બ્લોક છે અને તેમાં નાના અધિકારીઓ અને કેટલાક ગ્રામીણ વિકાસ સહાયકોનું કેન્દ્ર છે, જેમાં બીડીઓનું વર્ચસ્વ છે. અહીં ડ્રામાટીસ પરસોનાઈ આરોપી છે, સ્ટોક-ક્લર્ક-કમ-કેશિયર, બીડીઓ (પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી ૮) અને પંચાયત સચિવ (પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી ૭) છે, જેમનો ભવ્ય પગાર રૂ. ૫૦/- પ્રતિ માસ. ફરિયાદી પક્ષનું વર્ણન લાંબુ ચાલે છે

પરંતુ જો આપણે અનેક આરોપોની બહુમતીને છોડી દઈ એ અને હકીકતોને માત્ર ૫૦ રૂપિયા સુધી મર્યાદિત રાખી એ તો તે ટૂંકું પણ બની શકે છે. છે. ટૂંકમાં કહીએ તો, જૈતિપુરમાં એક બ્લોક ઓફિસ હતી જ્યાં ગ્રામીણ વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે એક નાનો સ્ટાફ ઓછા પગાર પર કામ કરતો હતો. આરોપી કેશિયર હતો અને તેને મોટી અને નાની રકમની જવાબદારી સોંપવામાં આવતી હતી. આ કેસ એવો હતો કે, મૂળ અંદાજ મુજબ, રૂ. ૫, ૧૯૪. ૮૨ તેની કસ્ટડી માં સોંપવામાં આવ્યા હતા અને વિશ્વાસના ગુનાહિત ભંગના વિવિધ કૃત્યો દ્વારા સમગ્ર રકમ તેના પોતાના ખિસ્સામાં ઉડાડી દેવામાં આવી હતી. એ સાચું છે કે આરોપી કેશિયરની ફરજ હતી કે તે કેશ બુકની જાળવણી કરે અને નાણાં સાથે વ્યવહાર કરે. એ જ રીતે એ હકીકત પણ સ્પષ્ટ છે કે કાર્યાલયના વડા, બી. ડી. ઓ. , 'દિવસના અંતે કુલ રકમની તપાસ કર્યા પછી' તેમની સહી કરવા માટે, સંબંધિત વાઉચર્સ સાથે કેશ બુકની ડેલી એન્ટ્રીઓને સરખાવવા અને તપાસવા માટે બંધાયેલા હતા.

બ્લોક ઓફિસમાં પંચાયત સચિવો નાના પગાર મેળવે છે. તેમાંથી એક ફરિયાદી સાક્ષી ૭ છે, જેનો માસિક પગાર રૂ. ૫૦/- છે. અન્ય એક કમનસીબ વિશેષતા જે પુરાવાઓમાં જાહેર કરાયેલી છે તે એ છે કે આ કચેરીઓમાં નજીવી વેતન પણ અનિયમિત રીતે ચૂકવવામાં આવે છે જે અસંતોષ અને હેરફેર માટે વલણ બંને પેદા કરે છે. જાહેર કચેરીઓ આ રીતે ચલાવવી જોઈએ તે ખૂબ

પ્રશંસાત્મક નથી. તેમ છતાં, પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૭ ને ૨૨ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૫ના રોજ ડિસેમ્બર ૧૯૬૪ માટે તેમનો પગાર મળ્યો હતો અને જાન્યુઆરી ૧૯૬૫ના પછીના મહિના માટે તેમનો પગાર તેમણે થોડા દિવસો પહેલાં ૧૫ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૫ના રોજ મેળવ્યો હતો (આંક કેએ ૨૬ અને કેએ ૨૯ દ્વારા). વિતરણમાં આ વિચિત્રતાઓને કારણે આરોપી અસલમ દ્વારા વાજબી રજુઆત કરવામાં આવી હતી કે ફરિયાદી સાક્ષી ૭ ને જાન્યુઆરી આવ્યા અને ગયા પછી પણ ડિસેમ્બર ૧૯૬૪ના મહિના માટે તેની ઓછી રકમ મળી ન હતી, તેણે નાણાંની તીવ્ર જરૂરિયાતની વિનંતી કરી અને રૂ. ૫૦/- જાન્યુઆરી ૧૯૬૫ મહિનાના પગાર તરીકે અને તે તારીખ જેમ કે ૧ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૫ ધરાવતા અલગ વાઉચર પર હસ્તાક્ષર કર્યા. , તે કલ્પના કરી શકાય છે કે થોડો પગાર પેકેટ ધરાવતો નાનો માણસ, જે વિલંબિત છે, કેશિયર પર દબાણ કરે છે કે તે તેને વાઉચર પર સહી કરતી નાની રકમ ચૂકવે અને જો કેશિયર સહાનુભૂતિ આપે અને ચુકવણી કરે તો આપણને આશ્ચર્ય થવાની જરૂર નથી. આ ચોક્કસપણે આરોપીનો કેસ છે. આ રજુઆતને ટેકો આપવા માટે, તેઓ ૧ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૫ની તારીખ સામે રોકડ રજિસ્ટરમાં ફરિયાદી સાક્ષીને જાન્યુઆરી ૧૯૬૫ મહિનાના પગાર તરીકે ૫૦/- આપેલ હતા. મજબૂતીકરણ એ વધુ હકીકત પરથી પ્રાપ્ત થાય છે કે ચુકવણીની આ ચોક્કસ એન્ટ્રી-જેનું બનાવટીકરણ એ પાયો છે ગેરરીતિ આચરવાના આરોપસર રૂ. ૫૦/- ને બી. ડી. ઓ. પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી ૮ દ્વારા ટિક કરવામાં આવે છે અને સહી કરવામાં આવે છે.

અમે અગાઉ આ અધિકારીની પ્રથા અને જવાબદારીનો ઉલ્લેખ કર્યો છે કે તે કેશ બુકમાં દૈનિક એન્ટ્રીઓને સંબંધિત વાઉચર્સ સાથે સરખાવશે અને તપાસશે અને પછી દિવસના અંતે કુલ રકમ તપાસીને સહી કરશે. વધુમાં તેમના પોતાના પ્રદર્શન પર સ્ટાફના સૌથી જવાબદાર અધિકારી તરીકે તેમની વિશેષ જવાબદારી હતી, 'દરેક દિવસના અંતે મળેલી રોકડ બેલેન્સને કેશ-ચેસ્ટ રજિસ્ટરમાં રાખવી'. તે રોકડની દૈનિક ભૌતિક ચકાસણી કરતો નથી પરંતુ તે માસિક ધોરણે કરે છે અને તે તેની ચાવી રાખે છે, જો કે બીજી ચાવી કેશિયર પાસે બાકી રહે છે. આરોપીની દલીલ છે કે તેણે રૂ. ૫૦/- ૧ ફેબ્રુઆરી, ૧ ૯૬૫ના રોજ પગાર ફરિયાદી સાક્ષી ૭ ને ચુકવેલ છે જે સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું, જોકે તે બી. ડી. ઓ. દ્વારા યોગ્ય રીતે સહી કરાયેલા પુસ્તકોમાં નોંધ કરેલ દ્વારા છે, સંભવતઃ અનુરૂપ વાઉચર સાથે ચકાસણી કર્યા પછી અદાલતો દ્વારા આ કરોડરજીુના સંજોગોની જાહેરાત કર્યા વિના સુપરફિસિયલ અરજી દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી છે કે ફરિયાદી સાક્ષી ૭ ને નિયમિત એન્ટ્રી અને સ્ટેમ્પ્ડ વાઉચર સાથે રૂ. ૧ ફેબ્રુઆરી, ૧ ૯૬૫ના રોજ ડિસેમ્બર ૧ ૯૬૪ માટે પગાર ચૂકવવામાં આવ્યો હોવાનું જણાય છે. ફરિયાદી સાક્ષી ૭ , જ્યારે તપાસ કરવામાં આવી ત્યારે તેણે શંકાસ્પદ સ્પષ્ટતાના સ્પર્શ સાથે ૧ ફેબ્રુઆરીના રોજ અગાઉની ચુકવણીનો ઇનકાર કર્યો હતો અને રૂ. ૧ ફેબ્રુઆરી, ૧ ૯૬૫ના રોજ સ્ટેમ્પ કરેલા વાઉચર દ્વારા સમર્થિત ડિસેમ્બરની ચુકવણીની માલિકી મેળવી હતી. રહસ્યમયતાનો દોર ફરિયાદીપક્ષના સાહેદ ૭ની જુબાનીમાં શંકા પેદા કરે છે કારણ કે ઉલટતપાસમાં

તે કહે છે: 'મને એવું યાદ નથી કે અન્ય અધિકારીઓની સાથે કેશિયરે ભૂલથી મને જાન્યુઆરી ૧૯૬૫ મહિનાનો બે વાર પગાર આપ્યો હોત.' પછીના શ્વાસમાં તે પોતાને સુધારીને કહે છે કે તેને બે વાર ચૂકવણી કરવામાં આવી નથી. આ હકીકતોના આધારે બંને અદાલતો દ્વારા દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે. મૂલ્યાંકન સાચુ હોય કે ખોટુ, આપણે, અંતિમ અદાલત તરીકે, ફરીથી મૂલ્યાંકનની લાલચથી સામાન્ય રીતે પીછેહઠ કરવી જોઈતી હતી, ઉગ્ર દલીલહોવા છતાં પણ પરંતુ કેટલાક ગંભીર પરિબલો, જે ન્યાયની નિષ્ફળતા તરફ દોરી જાય છે, તે આપણને અપવાદ બનાવવા માટે પ્રેરિત કરે છે, જેને આપણે હાલમાં સમજાવીશું. મૂળરૂપે આરોપી પર ગેરરીતિના નવ બાબતોના આરોપ મૂકવામાં આવ્યા હતા. બધા, એક સિવાય, અપ્રમાણિત રહ્યા અને દોષ હવે એક અગમ્ય વસ્તુ પર નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. એવું નથી કે જાહેર નાણાંની સૌથી નાની રકમ દંડમાંથી મુક્તિ સાથે ખાનગી રીતે લઈ શકાય છે, પરંતુ તમામ મુખ્ય વસ્તુઓ અંગેના કેસને ઉકેલવામાં ફરિયાદી પક્ષની નોંધપાત્ર નિષ્ફળતા દ્વારા પરિપ્રેક્ષ્ય કંઈક અંશે અતિશયોકિતભર્યું છે. વધુ અસ્વસ્થતા એ હકીકત છે કે એકલ અવશિષ્ટ આરોપ સંજોગોના પરિપ્રેક્ષ્યના પ્રકાશમાં મૂલ્યાંકન કરાયેલ એકાંત સાક્ષીની સત્યતા અથવા અસંવેદનશીલતા પર રહે છે અથવા પડે છે. તે સંજોગો શું છે? બી. ડી. ઓ. પર સંસ્થાની નાણાકીય બાબતો પર વાલીના કાર્યો સહિત ગંભીર જવાબદારીઓ હોવાથી તેમણે શપથ લીધા છે કે તેઓ સંબંધિત વાઉચર્સ સાથે કેશ બુકમાં દૈનિક એન્ટ્રીઓની તપાસ કરે છે અને તેમની સહી કરે

છે, દિવસના અંતે કુલ રકમની તપાસ કરે છે અને ફરીથી તેમની સહી કરે છે. તે એક આશાજનક પુરાવો છે કે ૧ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૫ના રોજ કેશ બુકમાં એક ચોક્કસ એન્ટ્રી છે કે રૂ. ૫૦/- ફરિયાદી સાક્ષીને પગાર તરીકે આપવામાં આવ્યા છે. બી. ડી. ઓ. એ એન્ટ્રી સામે હસ્તાક્ષર કર્યા છે, જેનો અર્થ છે કે, સામાન્ય રીતે, તેણે સંબંધિત વાઉચરના સંદર્ભમાં ચુકવણીની ચકાસણી કરી છે. જો આ હકીકત હોય, તો આરોપીએ કદાચ પગાર ચૂકવ્યો હોય, જરૂરી એન્ટ્રી કરી હોય, તેને સંબંધિત સાથે દર્શાવી હોય, બી. ડી. ઓ. ને વાઉચર આપ્યું હોય, તેની સહી મેળવી હોય, આંકડાઓને યોગ્ય રીતે એકત્રિત કર્યા હોય અને ફરીથી બી. ડી. ઓ. ની સહી મેળવી હોય. ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના સામાન્ય સિદ્ધાંતો અનુસાર, આ જુબાનીની ઉશ્કેરણીજનક અસર આરોપીઓને દોષિત ઠેરવવા માટે પૂરતી છે કારણ કે વાજબી શંકા પેદા થાય છે. સંબંધિત એન્ટ્રી સામે બી. ડી. ઓ. ની સહીથી ઉદ્ભવતા અપરાધ વિશે સમજદાર શંકા એ હકીકત દ્વારા વધી જાય છે કે વડી અદાલત દ્વારા તેના ચુકાદામાં ઉલ્લેખિત ફાઇનાન્સ હેન્ડબુક જણાવે છે કે રોકડ બુકમાં નોંધાયેલી રસીદ અને ખર્ચની દરેક એન્ટ્રીની તપાસ કરવી અને સમયાંતરે રોકડ બેલેન્સની ભૌતિક રીતે તપાસ કરવી એ ડ્રોઇંગ અને વિતરણ અધિકારીની ફરજ છે. વડી અદાલતના જણાવ્યા અનુસાર, બી. ડી. ઓ. એ અમુક હકીકતોને દબાવવા માટે અસ્પષ્ટ નિવેદનો આપ્યા છે અને 'કેટલાક સ્પષ્ટ જુદા' બોલ્યા છે. આશ્ચર્યજનક રીતે, સેશન્સ કોર્ટે પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૮, બી. ડી. ઓ. ને કેટલાક અન્ય આરોપોના સંદર્ભમાં ખોટા અને અવિશ્વસનીય તરીકે

નોંધ્યા છે અને નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે કે આરોપી સામેના આરોપો તરીકે ઓળખાતી ચાર એન્ટ્રીઓ ખરેખર બી. ડી. ઓ. ને જ કરવામાં આવી હતી 'જેમણે કદાચ આ રકમનું ઉચાપત કર્યું હતું'. આ ચાર આરોપો પર આરોપીઓની પરિણામી નિર્દોષતાને ખતેલ પહોંચાડવામાં આવી નથી. ટૂંકમાં, તેથી, નિષ્કર્ષ અનિવાર્ય છે કે બીડીઓ, સંપૂર્ણ નાણાકીય નિયંત્રણમાં ટોચના અધિકારીએ બ્લોક ઓફિસના ભંડોળના સંદર્ભમાં બેજવાબદારીપૂર્વક અથવા ગુનાહિત વર્તન કર્યું હતું, તેને નિર્ભર રહેવા માટે ખૂબ જ ભ્રામક તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યું હતું અને રોકડ રજિસ્ટરની તપાસના સંદર્ભમાં જાહેર ફરજની ધોર અવગણના માટે પોતાને દોષિત ઠેરવ્યા હતા. જો આપણે જોડવું હોય તો—અદાલત માટે આવું ન કરવાનું કોઈ કારણ નથી—તે જ દિવસે બી. ડી. ઓ. ની સહી સાથે રોકડ રજિસ્ટરમાં સમકાલીન એન્ટ્રીને મહત્વ આપવામાં આવે છે, કારણ કે પાછળથી તેની ઇપ્સ ડિક્સિટ સામે, આરોપી વાજબી શંકાના લાભ માટે હકદાર છે. રૂ. ૫૦ ની ચુકવણીનો પુરાવો આપતું એક અલગ વાઉચર હોવાની શક્યતા છે. જે ઉચાપતનો વિષય છે કારણ કે બી. ડી. ઓ. એ અનુરૂપ રસીદ સાથે તપાસ કર્યા વિના તે ચુકવણીની એન્ટ્રીનું પરીક્ષણ કર્યું હોવાની શક્યતા નથી.

સંભવિત બેલેન્સશીટ તૈયાર થાય તે પહેલાં બે સંજોગોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે. રૂ. ૫૦ ની તારીખ ૧ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૫ ના રોજ નોંધ બંધ જોવામાં

આવે છે. કોણે કર્યું?શું આપણે અંધારામાં અનુમાન કરી શકીએ?રેકૉર્ડ પરનું કંઈ એવું સૂચવતું નથી કે એકલા આરોપી જ તે કરી શક્યા હોત. બી. ડી. ઓ. અને કારકુનની મિલીભગતથી જાહેર ખજાનામાંથી નાની રકમ શાંતિથી કાઢી લેવામાં આવે છે, બી. ડી. ઓ. દ્વારા એન્ટ્રીઓ કરવામાં આવે છે અને સહીઓને પ્રમાણિત કરવામાં આવે છે અને જો ઉચ્ચ અધિકારીઓ દ્વારા તપાસના જોખમને પકડવામાં આવે છે, તો ઠપકો, ઉમેરાઓ, ફેરફારો વગેરે કરવામાં આવે છે. તે સામાન્ય બાબત છે કે રોકડ રજિસ્ટરમાં આવા ઘણા કોસિંગ, કટિંગ, સ્કોરીંગ અને ચેડા જેવા હોય છે. ઘણા બલિદાનો કદાચ આ પ્રક્રિયાઓમાં પક્ષકાર હતા પરંતુ એક બલિનો બકરો, તે કારણોસર, ફોજદારી અદાલતમાં દોષિત ઠેરવી શકાતો નથી.

આ સંદર્ભમાં એ ચાદ રાખવું યોગ્ય છે કે જિલ્લા એકાઉન્ટન્ટે બ્લોક કચેરીઓના પુસ્તકોની સંપૂર્ણ તપાસ કર્યા પછી જણાવ્યું છે કે બી. ડી. ઓ. ની શિથિલતા દ્વારા ઘણી ઉચાપત કરવામાં આવી છે જેને નુકસાનની ભરપાઈ કરવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ. બીડીઓ વિરુદ્ધ અને કેશિયર વિરુદ્ધ વિભાગીય કાર્યવાહી કરવાની તેમની વધુ ભલામણ પણ અહેવાલમાં જોવા મળે છે. બીડીઓ સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી કે કેમ તે રાજ્યના વકીલ અમને કહી શક્યા ન હતા.

ગુનાનો આરોપ લગાવવા માટે એકમાત્ર જુબાની કાર્યવાહી ફરિયાદી સાક્ષી
૭ દ્વારા આપવામાં આવે છે. શું તેમને તેમનો પગાર રૂ. ૫૦/- બે વાર મળેલો?
નિ:શંકપણે તે તેને નકારવામાં રસ ધરાવતો હતો. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે તેમને
ડિસેમ્બરનો તેમનો નાનો પગાર રૂ. ૫૦/- માત્ર આગામી ફેબ્રુઆરીમાં મળેલ
હતો. વધુ શક્યતા છે કે આવી સ્થિતિમાં તેણે રૂ. ૫૦/- પછીથી એડજસ્ટ
કરવામાં આવશે. તેવી જ રીતે, તેમને બે વાર ચૂકવણી કરવામાં આવી હોવાનો
સ્પષ્ટ ઇનકાર કરવામાં તેમની પ્રારંભિક અસ્પષ્ટતા આ શંકાને વધારે છે. જ્યારે
કાર્યાલયની રોકડ બાબતો અવ્યવસ્થિત હોય છે, જ્યારે વડા બેદરકારી માટે
દોષિત હોય છે, જ્યારે કારકુન અનિયમિત અંતરાલે નાનો પગાર મેળવે છે, ત્યારે
ફરિયાદી સાક્ષી ૭ ની કંઈક અંશે દૂષિત જુબાની દોષિત ઠેરવવા માટે ખૂબ જ
પાતળી હોય છે, કારણ કે તે બીડીઓ દ્વારા રોકડ રજિસ્ટર એન્ટ્રીની વિરુદ્ધ છે,
દેખીતી રીતે ચૂકવણી વાઉચરની સલાહ લીધા પછી. આરોપીને તાત્કાલિક
સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી આ વાઉચર, જો તે અસ્તિત્વમાં હોત,
તો તે ઓફિસમાં હોવું જોઈએ અને તેને કોર્ટમાં રજૂ ન કરવું એ આરોપી સામે
નિષ્કર્ષ કાઢવાની બાબત નથી.

અમે પુરાવાઓનું આ અસામાન્ય સંભવિત સર્વેક્ષણ એકમાત્ર કારણસર
કર્તું છે કે ફરિયાદી પક્ષની પ્રામાણિકતા, મોટી અને નાની તરફ જવું, સાચી
ગંભીર શંકાસ્પદ સાથે ખોટી જુબાનીને ભેળવી દેવી અને કોઈ પુરાવા વિના

આરોપીની સજાને પકડી રાખવી, જેના પર કાયદામાં વાજબી રીતે સૂચવવામાં આવેલી વ્યક્તિ આધાર રાખશે, તે ન તો ન્યાયી છે અને ન તો કાયદેસર છે.

ગુનાના સમયે આરોપી તેની વીસીની શરૂઆતમાં કદાચ એક નાના રેકેટમાં નવો અથવા નવો પ્રવેશ કરનાર હતો. તેની સંડોવણી વિશે શંકાઓ છે પરંતુ એક માણસ દોષિત હોઈ શકે છે તે કહેવાથી અલગ છે કે તે દોષિત હોવો જોઈએ. બન્ને વચ્ચેની વિભાજન રેખા કેટલીકવાર બારીક હોય છે, પરંતુ હંમેશા વાસ્તવિક હોય છે. નિઃશંકપણે સામૂહિક છે. બ્લોક વિકાસ કચેરીના સંચાલનમાં સંયુક્ત ગુનામાં દોષ. જાહેર બાબતો અને જાહેર ભંડોળ, ખાસ કરીને વિકાસના મોરચે, વધુ પ્રામાણિકતા, વ્યવસ્થા, સક્રિયતા અને નાણાકીય વિવેકની જરૂર છે. તેની ગેરહાજરી માટે અમને ખેદ છે, પરંતુ કાયદા દ્વારા ફરજિયાત તરીકે ચોક્કસ આરોપીનો નિર્દિષ્ટ દોષ સાબિત ન થયો હોવાથી, તેને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવે છે.

અમે તે મુજબ અપીલને મંજૂર કરીએ છીએ.

અપરાધ શોધવાનું કાર્ય પૂરું થઈ ગયું છે, પરંતુ ન્યાયાધીશોની જવાબદારી દેશ પ્રત્યે એટલી છે જેટલી તેમની વ્યાવસાયિક તપાસમાં આવતી બાબતોને સંકેત આપવો જરૂરી છે. આ ઉપનામ સાથે અમે કેટલાક અવલોકનો કરીએ છીએ.

જાહેર નાણાં માટે પોતાને મદદ કરવાની લોકપ્રિય કળા, નાના ટુકડાઓ અથવા મોટા ટુકડાઓમાં, એક સત્તાવાર રોગવિજ્ઞાન છે, જેની વિનાશક વર્તણૂક જાહેર કલ્યાણની સંસ્થાઓમાં નોંધપાત્ર વિસ્તરણ અને ગ્રામીણ વિકાસ માટેના ખર્ચ સાથે ફેલાયેલી છે. કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રથી માંડીને ગુન્નાર મિરદાલના એશિયન ડ્રામા સુધી, જાહેર કાર્યાલયોમાં આ દૂષણોને નાબૂદ કરવા માટે ફોજદારી કાર્યવાહી માટેના પ્રોજેક્ટ્સમાં નબળાઈ એ છે કે ઘણીવાર આ અસામાજિક યોજનાઓના મોટા ઇજનેર સાક્ષી તરીકે ઓળખાય છે અને પેકેજ સોદામાં નાના માણસોને બલિદાનના બકરા તરીકે મૂકવામાં આવે છે. માથું છટકી જાય છે, હાથનો પીછો કરવામાં આવે છે અને જ્યારે કોર્ટ દોષિત ઠેરવે છે, ત્યારે નિંદા કરવાને બદલે ભાવનાશૂન્યતા એ અનિરુદ્ધનીય જાહેર પ્રતિસાદ છે. ઉચ્ચ અને નીચલી સામાજિક વ્યવસ્થામાં, જ્યાં શિક્ષાત્મક પ્રક્રિયાઓના પૈડાં પહેલાના દ્વારા ચલાવવામાં આવે છે, ત્યાં ચહેરા પર સમાન કાયદાઓ હૃદયમાં અસમાન હોય છે. કેંક-ડાઉન કાઈમ કંટ્રોલ પોતે જ જાહેર સત્તાની એજન્સીઓની સામાજિક તત્વજ્ઞાનમાંથી તેનું સંરેખણ લે છે. હાલનો કેસ એ ફેલાતા રોગનું એક નાનું લક્ષણ છે અને રાજ્ય, તેના સર્વોચ્ચ સ્તરે, આર્થિક ગુનાઓના આ રોકેટને નાબૂદ કરવા માટે મક્કમ છે, વ્યક્તિગત હોદ્દાને અને આરામ પ્રક્રિયાગત સાધનોને ધ્યાનમાં લીધા વિના, મોટા પાયે, ઝડપી કાર્યવાહી, વ્યાપક સ્પેક્ટ્રમ ફરિયાદીપક્ષના ઉપાયો શરૂ કરવા જોઈએ, અને જો ઉચ્ચ સામાજિક લાભ મેળવવો હોય તો . શંકાસ્પદ અધિકારીને સાક્ષી-બોક્સમાં સત્યતા વિકેતા અને

સહયોગી ગોણને ગોદી-નિવાસી બનાવવાનું રહસ્ય, ઉપલા-બર્થ ગુનેગારને આશ્રય આપવાનું ષડયંત્ર હોવાની શંકા છે. સીઝરની પત્ની, જ્યાં જાહેર હિત દાવ પર છે, શંકાની બહાર હોવી જોઈએ, જો ફરિયાદીની વિશ્વસનીયતા લોકપ્રિય ખરીદી છે.

જો સમાજવાદ માટે તૈયાર રાષ્ટ્રએ જાહેર કાર્યાલયના ગુનાઓ પર શૂન્ય કરવું જોઈએ, તો આપણે જે અવલોકન કર્યું છે તે ન કરવું જોઈએ-અને ચોક્કસપણે, આજ્ઞાકારી ઉપદેશો તરીકે ઊંઘશે નહીં પરંતુ સફેદ કોલર ગુનાઓ પર વ્યૂહરચનાઓને કચડી નાખવા માટે ઉત્પ્રેરક તરીકે કામ કરશે. દુર્લભ સંસાધનોના વિકાસશીલ દેશમાં, જાહેર ભંડોળનું સંચાલન કરવું એ એક વિશેષ ભાર છે. પદ પર બેઠેલા લોકો દ્વારા રાષ્ટ્રની સંપત્તિઓને સંભાળવામાં ઘોર બેદરકારી, ગુનાહિત માનસિકતાની ગેરહાજરીમાં પણ, ગુનાહિત જવાબદારી સાથે મુલાકાત લેવી જોઈએ કારણ કે તે અવાજ વિનાના, ચહેરો વિનાના, દુઃખી સમુદાયને બેવડી ઈજા પહોંચાડે છે, જે પુષ્કળ નથી. જો ભારતીય અધિકારક્ષેત્ર વિકાસલક્ષી કાયદા દ્વારા તેના સામાજિક ધ્યેયને પૂર્ણ કરવાનું છે, તો દંડાત્મક કાયદા હેઠળ જાહેર સત્તાને ઉચ્ચ સ્તરની કાળજી સાથે જોડવી આવશ્યક છે. જો આવો કાયદો અસ્તિત્વમાં હોત, તો ઘણા ઉચ્ચ અધિકારીઓ નિયમિતપણે મોટી રકમ અથવા મોટા કરાર પર હસ્તાક્ષર કરતા સંભવિત દંડાત્મક પરિણામ દ્વારા

વધુ સારા ધોરણોમાં પરિવર્તિત થઈ શક્યા હોત. વર્તમાન કેસ તેનું એક ઉદાહરણ છે અને અમને આશા છે કે આપણા સાંસદો સાંભળશે.

એમ.આર.

અપીલને મંજૂર કરવામાં આવેલ છે..

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.